

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ІНСТИТУТУ ПРОБАЦІЇ В УКРАЇНІ

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-327-2-38>

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ПЕРСОНАЛУ ОРГАНІВ ПРОБАЦІЇ В УКРАЇНІ В АСПЕКТІ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ

Аніщенко В. О.

*доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри педагогіки та гуманітарних дисциплін
Пенітенціарної академії України
м. Чернігів, Україна*

На сучасному етапі реформування пенітенціарної системи України відбувається пошук якісної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації персоналу, який працює в органах пробації. Саме від професіоналізму персоналу служби пробації залежить процес ресоціалізації та реадптації клієнтів пробації – осіб, які притягаються або яких притягнуто до кримінальної відповідальності, щодо яких за рішенням суду та відповідно до закону застосовуються наглядові, соціально-виховні заходи [1]. Працівники пробації є особливою категорією персоналу пенітенціарної системи України. До основних професійних вимог, що висуваються до кандидатів на певні посади в органи пробації, треба віднести такі, як: знання юриспруденції, особливо кримінально-виконавчого права, кримінального процесу, процесуального права; володіння навичками комунікації з різними категоріями осіб [2]. В більшості європейських країн їх називають «соціальними юристами», оскільки вони виконують комплексні завдання, що передбачають одночасне поєднання знань та вмінь в правовій, психологічній та соціальній сферах.

Так, наприклад, в Данії майже 95 % інспекторів служби пробації є професійними соціальними робітниками, які отримали дипломи про проходження трирічного навчання в одній з п'яти датських шкіл соціальної роботи. Під час навчання вони вивчали кримінальне право, кримінологію, цивільне право, право соціального забезпечення, соціологію, соціальну політику, соціальну медицину, теорію та методи соціальної роботи, психологію. При прийнятті на роботу до органів пробації проводиться конкурсний відбір і встановлюється

випробувальний термін до двох років. Одразу після початку роботи інспектор проходить п'ятиденний вступний міждисциплінарний курс, під час якого він набуває спеціальних знань про цілі та методи роботи служби пробації, специфіку професійної діяльності та посадові обов'язки. В подальшому протягом двох років інспектор повинен пройти обов'язковий курс базового навчання, що включає адміністративне право та принципи функціонування Служби в'язниць та пробації, а також психологію.

До служби пробації в Естонії відбирають кандидатів на певні посади, які мають кваліфікацію близьку до соціальної роботи та/або мають відповідний досвід роботи. Після прийняття на роботу персонал проходить практику та здає комплексний іспит, а потім проходить конкурсну комісію при суді. І тільки після успішного проходження персоналом цих процедур приймається рішення про призначення на певну посаду.

В Німеччині основний акцент в навчанні персоналу служби пробації робиться на формуванні розуміння місії цієї служби та розуміння важливості й завдань пенітенціарної системи. Якісне навчання персоналу є важливою справою, від професіоналізму цього персоналу залежить формування іміджу та престижу роботи пробаціоністів, самоповага та повага в суспільстві. Під час навчання майбутні співробітники служби пробації отримують: 1) практичні навички позитивного мислення та дій, комунікацій, особливо щодо побудови взаємовідносин з особами різних категорій й оточуючим середовищем; 2) знання щодо професійних прав та обов'язків, а також прав та обов'язків засуджених, умов їх тримання, програм їх ресоціалізації, пробаційних програм тощо; 3) набувають вміння прикладного характеру в залежності від специфіки професійної діяльності посади, на яку вони прийняті в певному пенітенціарній установі або службі. Діяльність освітніх закладів Німеччини має декілька рівнів та є практико-орієнтованою. І на навчання направляються тільки особи, які вже прийняті на службу в конкретну установу, на конкретну посаду, у зв'язку з чим освітні програми та процес підготовки відрізняються за вимогами до результатів навчання (набуття професійних компетенцій, розвитку особистісних якостей тощо).

В Україні навчання персоналу пробації організоване з врахуванням міжнародного досвіду та допомоги міжнародних експертів. Освітні програми передбачають навчання навичкам здійснення мотиваційного інтерв'ювання, просоціального моделювання, які необхідні соціальному психологу, навчання деяким навичкам когнітивно-поведінкового втручання. На посади інспекторів служби пробації приймають не тільки фахівців права, але й соціальної роботи,

психологів та ін. Міжнародний досвід підготовки персоналу пробації враховується Міністерством юстиції України, що полягає у сприянні перегляду змісту освітніх програм перепідготовки та підвищення кваліфікації співробітників органів пробації. Щорічно вносяться певні корективи, що базуються на вимогах міжнародних стандартів підготовки пенітенціарного персоналу, суспільних викликах до роботи правоохоронних органів, глибшого розуміння необхідності превентивної та спеціальної пробаційної роботи співробітників служби пробації. Сьогодні Пенітенціарна академія України спільно з Міністерством юстиції України, Державною установою «Центр пробації» плідно працює над вдосконаленням програм підвищення кваліфікації співробітників органів пробації та пропонує нові форми здобуття знань та формування професійно важливих компетенцій. Робота з клієнтами пробації вимагає спеціальних знань в різних галузях, таких як: аналіз та оцінка причин та факторів, під впливом яких особи здійснюють правопорушення; робота інформаційних джерел, які здійснюють превентивний вплив на мислення людей та викликають розуміння згубності кримінального шляху життя людини, що надають певну підтримку особам, які вже пройшли шлях ресоціалізації, не вчинити повторного правопорушення; розуміння моделей мислення різних категорій правопорушників (жінки/чоловіки; неповнолітні та повнолітні особи; радикальні правопорушники; маніяки; особи, які вчиняють насильства за ознаками статі, віку, домашнє насильство; особи, які мають залежність від алкоголю та/або наркотичних речовин, інших психоактивних речовин); визначення траєкторії змін поведінки клієнтів пробації; базові знання функцій пробації, що включають правила пробаційних функцій (оцінка ризиків і потреб клієнтів пробації, пробаційний нагляд, складання документів щодо роботи з клієнтами пробації тощо). Орієнтуючись на вищезгадане, процес підвищення кваліфікації персоналу пробації має здійснюватися на підставі практико-орієнтованого підходу. Це, перш за все, стосується проведення практичних занять у формі спеціальних тренінгів, під час яких співробітники: а) отримують спеціальні знання в сфері психології, що стосуються роботи з агресивними та/або психічно неврівноваженими станами клієнтів пробації, з особами, які мають залежності від психоактивних речовин [3]; б) набувають вмінь проведення мотиваційного інтерв'ювання та навичок когнітивно-поведінкового втручання; в) формують навички нової етики спілкування, що базується на принципах безбар'єрності, толерантності, сенситивності, емпатійності, поваги та ін. Розширення практичних блогів освітніх програм та застосування тренінгових форм навчання потребує більших зусиль і від викладачів, які працюють над створенням цих програм

і втіленням їх в роботу щодо підвищення кваліфікації персоналу служби пробації. Викладачі мають також своєчасно проходити підвищення кваліфікації та тісно спілкуватися з практичними підрозділами Державною установою «Центр пробації», де виявляти потреби співробітників у певних знаннях та навичках.

Література

1. Про пробацію: Закон України від и від 05.02.2015 р. № 160-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/160-19#Text> (дата звернення 15.10.2023)
2. Аніщенко В.О., Пузирьов М. С., Олефір Л. І. Правові основи пробації в Україні. Чернігів : Академія ДПтС, 2021. 172 с.
3. Аніщенко В. О., Яковець І. С. Тренінговий модуль сенситивний підхід до споживачів наркотиків : навч.-метод. посіб. Київ : БО “FREE ZONE”, 2021. 125 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-327-2-39>

ПОНЯТТЯ ПРОБАЦІЙНОГО НАГЛЯДУ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ

Барахта В. В.

старший викладач кафедри формування та розвитку професійних компетентностей персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України Інституту професійного розвитку Пенітенціарної академії України м. Чернігів, Україна

Борко І. С.

курсант 147-ї навчальної групи Пенітенціарної академії України м. Чернігів, Україна

Система виконання кримінальних покарань України протягом довгого часу вважалась антигуманною, жорстокою і вкрай суперечливою засадам правової держави. Розвиткові негативної репутації та численних стереотипів сприяли постійні порушення тримання засуджених та ув'язнених, а також закритість й ізоляція самої системи від громадськості.